

Max Engman

MIGRATIONEN FRÅN FINLAND TILL RYSS- LAND – FORSK- NINGSLÄGE OCH HUVUDDRAG

Max Engman, fil.lic., Helsingfors

Publicerat tillsammans med Jerker A. Eriksson "Mannen i kolboxen. John Reed och Finland" (1979). Har under ett antal år forskat i och publicerat ett antal artiklar om migrationen till Ryssland. Färdigställer för närvarande sin doktorsavhandling om migrationen från Finland till S:t Petersburg fram till revolutionen.

Flyttningsrörelsen från Finland till Ryssland hör till de mindre undersökta områdena inom den på senare tid rätt livliga migrationsforskningen i Finland. Jämfört med Amerika-emigrationen uppmärksammades den inte heller i högre grad av samtiden. Den transatlantiska emigrationen diskuterades livligt och blev med tiden också föremål för flera undersökningar, medan den östliga migrationen uppmärksammats först under det senaste decenniet. En första vetenskaplig karakteristik av utflyttningen till Ryssland framlades år 1917 av O.K. Kilpi. Han ansåg att utflyttningen främst förklarades av förhållandena i Finland, av push-faktorer: den berodde på tillfälliga faktorer och förorsakades av nödår och dåliga tider i Finland, i motsats till Amerika-emigrationen, som var ett uttryck för emigranternas medvetna strävan att förbättra sin position i livet.¹ Kilpis slutsatser byggde inte på någon egentlig undersökning av flyttningsrörelsens sammansättning och förlopp, utan på sekundärt berättande material, huvudsakligen landshövdingberättelser. I brist på annan forskning kom

denna uppfattning dock länge att dominera bilden tillsammans med skildringar i memoarer av och biografier över finländare i Ryssland, vanligen personer ur högre samhällsskikt.

Forskningsläge

Flyttningsrörelsen till Ryssland är givetvis en del av flyttningsmönstret i Finland, men samtidigt också en del av migrationen i norra Ryssland. Sovjetiska forskare har först på senare tid intresserat sig för migrationsstudier. Ett pionjärarbete rörande den inre migrationen i Ryssland publicerades 1914 av finländaren Toivo T. Kaila och frågan har senare undersökts av ett flertal anglosaxiska forskare, vanligen utgående från den första allryska folkräkningen år 1897.² Man har särskilt intresserat sig för migrationens roll och sambandet mellan urbanisering och industrialisering.³ Den finländska migrationen till S:t Petersburg kan ses som en del av den ryska arbetarklassens uppkomst. Frågan om arbetarklassens etniska sammansättning och mig-

rationens roll har dock inte ägnats särskilt stor uppmärksamhet inom den omfattande sovjetiska forskningen på detta område. Det finländska inslaget har hittills inte rönt större uppmärksamhet från sovjetisk sida fränsett R. Pullats studie av ester och finnar i Petersburg.⁴

När finländska forskare i slutet på 1960-talet inledde arbetet på att utforska migrationen från Finland till Ryssland, kan man sålunda säga att det var fråga om att fylla en lucka i bilden av migrationen i Finland samt vidare att ge bidrag till centrala problem i rysk historia. Den första samlande framställningen över migrationen österut var en förstudie av Sune Jungar från år 1972.⁵ Han gav där en preliminär översikt över forskningsfältet, inventerade litteraturen och framlade en del hypoteser för vidare forskning. En av dessa var att migrationen till Ryssland huvudsakligen hade en urban karaktär, d.v.s. utgick från städerna, och han följde därför upp förstudien med en undersökning av flyttningsrörelsen från Åbo, som var den första tryckta monografin på området.⁶ I västra Finland utgick flyttningsrörelsen i hög grad från städerna och undersökningen ger därför värdefulla bidrag till denna del av flyttningen. Jungar fann att de största flyttargrupperna var hantverkare, huvudsakligen gesäller, och okvalificerad kvinnlig arbetskraft, främst pigor. Han undersökte även utflyttningens samband med konjunkturerna. Även om hans uppgifter rörande konjunkturerna i Ryssland gällde hela riket och sålunda är svåra att använda direkt för Petersburg och de branscher där finländarna huvudsakligen arbetade, framgick klart att flyttningen inte kunnat vara ett uttryck enbart för dåliga tider i Finland. Storstadens dragningskraft och de ryska konjunkturerna måste ha spelat en betydande roll.

En av de första undersökningarna rörande finländare i Petersburg var Alpo Juntunens studie över det finska kulturlivet i staden på 1900-talet.⁷ Den byggde på en enkät

och intervjuer med gamla Petersburgsfinnar samt på de finskspråkiga tidningar som utkom i staden. Juntunen behandlade de finska skolorna, föreningslivet, kulturlivet o.a. inom den finska kolonin. Han kunde konstatera en stark finsk nationell inställning och en stark inriktning på Finland inom kolonin, även om man bör bemärka att materialet och därmed även resultaten troligen är representativa endast för en del av Petersburgsfinländarna.

Den av samtiden mest uppmärksammade delen av "landsmännen i Ryssland" var finländska officerare i rysk tjänst, vilka avporträtterats i skönlitteratur och memoarer. En första uppskattning av deras antal framlades av J. Gallén och senare har ingående forskning av den engelska historikern J.E.O. Screen fastställt deras antal till c:a 3 300 under perioden 1809—1917.⁸ Betydelsen av denna bana för de högre stånden i Finland framgår av att var femte vuxen manlig finländsk adelsman tjänade i den ryska armén i mitten på 1800-talet. Screens doktorsavhandling behandlade huvudsakligen villkoren för finländares inträde i den ryska armén, men innehåller även en mängd information om deras förhållanden.

Under de senaste åren har mycket uppmärksamhet ägnats åt massmigrationen till Ryssland. Jag har själv undersökt flyttningsrörelsen till Europeiska Ryssland med huvudvikten på flyttningsrörelsen till Petersburg.⁹ Undersökningen av migrationen till Ryssland är förenad med vissa besvärliga källproblem som jag behandlat i några mindre studier.¹⁰ Under vistelsen i Ryssland utgjorde finländarna, kejsarens undersåtar i Finland (finländskie urožency), en särskild juridisk kategori och för medlemmar av lägre samhällsklasser gällde en särskild passlagstiftning, utformad i enlighet med passlagstiftningen för livegna.¹¹ Finländarna använde sig av pass utfärdade av ett finländskt ämbetsverk, Finska passexpeditionen i Petersburg.

Jag har vidare intensivundersökt en värvning av smeder till de Putilovska fabrikerna i Petersburg år 1869. Undersökningen visade att fackarbetare i Finland uppfattade arbetsmarknaden i Petersburg som ett reellt och näraliggande alternativ.¹²

Flyttningsrörelsen till Ryssland är för närvarande föremål för flera undersökningar. J.E.O. Screen fortsätter sina undersökningar av finländska officerare i Ryssland. Yngve Jungner är sysselsatt med en intensivstudie av befolkning och migration i Karlebynejden. Eftersom en mängd arbetsvandringar till Ryssland utgick från detta område, som dessutom var ett av de få landsbygdsområdena i västra Finland med en större utvandring till Ryssland – liksom också till Sverige och Amerika – äger undersökningen stort intresse.¹³ Alpo Juntunen arbetar med en avhandling rörande finländare i Sibirien, både förvisningar och frivillig migration.¹⁴ Jag håller för närvarande på att färdigställa en doktorsavhandling om migrationen från Finland till Petersburg 1703–1917 och avser att följa upp den med studier av Petersburgs-finländarnas förhållanden, assimilering, föreningar, politik o.a.

Forskningen rörande flyttningsrörelsen till Ryssland kom igång först på 1970-talet. Ett flertal studier har utkommit som i många avseenden berikat vår kunskap på området. Ytterligare forskning behövs och flera undersökningar kan väntas under de kommande åren, men vi har redan en god uppfattning om migrationens huvuddrag. I det följande skall jag något beröra dess omfattning och karaktär.¹⁵

Flyttningsrörelsens omfattning

De första enligt enahanda principer insamlade uppgifterna omtalet finländare i Ryssland ingick i den allryska folkräkningen år 1897. Den registrerade finländska undersåtar (finländskie uročency) i de olika guverne-

menten. Även om detta juridiska kriterium ger en delvis missvisande bild av migrationen (bl.a. är talen för Arkangelska guvernementet och Sibirien för låga) ger Tab. 1 i alla fall en ungefärlig uppfällning av antalet finländare och deras vistelseorter i Ryssland i slutet av 1800-talet och därmed även av flyttningsrörelsens nettoresultat vid denna tidpunkt.

Tabell 1

Finländska undersåtar i ryska riket år 1897

Staden S:t Petersburg	17 605
Guvernementet S:t Petersburg	12 076
Olonets	3 843
Arkangel	428
Novgorod	314
Moskva	293
Estland	58
Övriga guvernement i Europeiska Ryssland	523
Europeiska Ryssland	35 140
Polen	20
Kaukasien	96
Sibirien	281
Centralasien	48
Ryska riket utom Finland	35 585

År 1881 vistades enligt uppgifter från Finska passexpeditionen drygt 38 000 finländare på pass i Ryssland. Av dem var en knapp tredjedel (28 %) hemma från städer, främst från Nylands samt Åbo och Björneborgs län. Såsom framgår av fig. 1 kom utflyttningen från landsbygden främst från östra Finland – utom ett särskilt flyttningsintensivt område i Österbotten.

Som tab. 1 visar fanns de flesta finländarna i områden som gränsade till Finland. Finländarna i Arkangelska guvernementet bodde nästan samtliga vid Ishavskusten. Inflyttningen inleddes under nödåren på 1860-talet och hade sina rötter i de traditionella fiskefärderna från norra Finland till Ishavskusten. De finländska inflyttarna, som livnärde sig med fiske, boskapskötsel och sjöfart, hade nästan samtliga kommit från Uleåborgs län. År 1870 då de första gången

besöktes av en präst från Finland uppgick deras antal till 361 personer, som bodde i ett antal kolonier på Murmanskusten mellan Kola-fjorden och Fiskarhalvön.¹⁶

Flyttning mellan östra Finland och Olonetska guvernementet är av allt att döma en gammal förteelse. En större utflyttning från Finland inleddes på 1830-talet då små grupper slog sig ned på andra sidan gränsen. De finländska lutheranerna i guvernementet fick en egen präst år 1864 och denne kunde då införa 2 947 personer i kyrkböckerna. Majoriteten var kringvandrande daglönare, sysselsatta inom jordbruket, sågverken, fabriker i Petrozavodsk eller med flodtransport på Svir. Finländarna spred sig med tiden allt längre in i guvernementet och en del flyttade vidare till de västliga delarna av Novgorodska guvernementet. Nästan samtliga finländare i Olonets kom från gränsocknarna Kuhmoniemi, Pielisjärvi, Nurmes och Ilomants.¹⁷

Invandringen från Finland till Ingermanland har gamla rötter. Ingermanland fick sin finskspråkiga lutherska befolkning från Finland under 1600-talet. Inflyttningen fortsatte sedan med varierande omfattning ända in på 1900-talet. Från Finland företogs också en mängd årliga arbetsvandringar och på Karelska näset var det fortfarande under 1900-talet vanligt att under sommaren ta jordbruksarbete i Ingermanland. De flesta finländarna slog sig ned i församlingarna norr om Nevan och år 1848 uppskattade prästerna i dessa församlingar att antalet s.k. "ambulierenden Finnen" uppgick till närmare 4 000.

Största delen av flyttningen till Ryssland riktade sig till Petersburg. I mitten på 1700-talet, bara fem decennier efter dess grundläggning år 1703, hade staden redan omkr. 95 000 invånare och var då redan dubbelt större än Stockholm. I början av 1800-talet nådde invånarantalet över 300 000 och vid tiden för första världskriget upp till 2 miljoner. Metropolen låg alldeles

intill Finland — från stadens centrum var det bara 30–40 km till 1812 års gräns — och dess influensfält sträckte sig snart långt in i Finland. Stadens dominans var givetvis starkast i östra Finland, särskilt i det s.k. Gamla Finland, de områden som 1721 och 1743 införlivades med det ryska riket. Storstadens dragningskraft, som yttrade sig i lantmannahandel, bondesegregation, frakt till lands och sjöss, arbetsvandringar och migration resulterade i en mängd kontakter mellan invånarna i Gamla Finland och huvudstaden, men sträckte sig redan i slutet på 1700-talet in i de delar av Finland som hörde till det svenska riket.¹⁸

Inflyttningen från Viborgs län och det övriga Finland växte under hela 1700-talet och särskilt under 1800-talet. Inflyttarna kom företrädesvis från städerna och från landsbygden i östra Finland.¹⁹ Petersburg hade sålunda från grundläggningen ända fram till revolutionen en befolkningsgrupp som inflyttat eller härstammade från Finland och utgjorde 1–3 % av invånarantalet. Finländarnas antal var störst omkr. 1880. Folkräkningen år 1881 inregistrerade 24 374 finländskie urožency i Petersburg och dess förstäder, vilket motsvarade 2,6 % av invånarantalet. Petersburgsfinländarna var då endast obetydligt färre än invånarna i Åbo och man kunde sålunda säga att Petersburg utgjorde "Finlands tredje stad".

Petersburgsfinländarna var huvudsakligen hantverkare och tjänstefolk. Under andra hälften av 1800-talet arbetade mer än 4/5 av de yrkesverksamma männen inom hantverk och industri, där de var koncentrerade till vissa branscher, av vilka de största var skräddare, skomakare, guldsmeder, snickare och metallarbetare. De yrkesverksamma kvinnorna arbetade huvudsakligen som pigor, husor, kokerskor o.dyl.

Mindre grupper av finländare fanns vidare på olika håll längre inne i det ryska riket. I Moskva fanns i mitten på 1800-talet närmare 200 finländare, vid sekelskiftet

St. Maria finska församlings kyrkoråd år 1906.

I Petersburg fanns en svensk-finsk församling från och med stadens första tider. År 1745 delades den definitivt på språklig bas i en svensk och en finsk församling. Församlingarnas angelägenheter handhades av ett kyrkoråd sammansatt av representanter för dess medlemsgrupper. Bilden visar finska församlingens kyrkoråd år 1906. I mitten kyrkoherde A. Hakkarainen (sjunde från vänster). Två medlemmar representerade finska församlingens landsförsamling, som omfattade några byar i stadens omgivning. Ätminstone fyra medlemmar var hantverkarmästare: skomakaren A. Sikanen (längst till vänster), silversmeden A. Herttuainen (tredje fr.v.), guldsmeden A. Taivanen (åttonde fr.v. och målaren Tianen (tolfte fr.v.). Tjänstemännen representerades av guvernementssekreteraren A. Taivalant (fjärde fr.v.) och inspektorn över församlingens skolor, mag. P. Toikka (elfte fr.v.). (Bild: Nationalmuseum)

något fler. Den största gruppen var uppenbarligen hantverkare, men bland dem fanns även officerare, ingenjörer och anställda inom handel. En större grupp finländare, huvudsakligen anställda vid Nobels oljebolag fanns även i Baku.

Finländare fanns även i det ryska rikets asiatiska besittningar. Finländarna i Sibirien utgjordes länge nästan enbart av förvisade, 1826–1888 förvisade sammanlagt 3 321 personer, som placerades i tre kolonier på olika håll i Sibirien. I slutet på 1800-talet uppstod emellertid också en begränsad frivillig flyttningsrörelse bl.a. av personer som kom för att delta i byggandet av den transsibiriska järnvägen. År 1907 uppgick antalet finländare i Sibirien till c:a 2 000 enligt uppgifter av den präst som finländska

staten anställt för deras självvård.²⁰

På 1840- och 1850-talen vistades omkr. 150 finländare i Alaska, huvudsakligen på Sitka i rysk-amerikanska kompaniets tjänst. En del finländare sysslade även med valfångst i rysk-finska valfiskeribolagets regi på 1850- och 1860-talen. År 1868 begav sig två grupper av finländska kolonister, sammanlagt närmare 100 personer till Amurlandet.²¹

Flera flyttarströmmar

Som ovanstående visar är det missvisande att betrakta migrationen till Ryssland som en enhetlig företeelse. Det är fråga om flera olika flyttarströmmar, som hade olika destinationer och försiggick under

LITTERATUR

1 O.K. Kilpi, **Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous** (Taloustieteellisiä tutkimuksia, vol. 22), Helsinki 1917.

2 T.T. Kaila, **European Venäjän väestönsiirroista XIX. vuosisadan lopulla** (Taloustieteellisiä Tutkimuksia, vol. 14), Helsinki 1914. B.V. Tihonov: *Pereselenija v Rossii vo vtoroj polovine XIX v.*, Moskva 1978. J.W. Leasure & R.A. Lewis, "Internal migration in Russia in the late nineteenth century", *Slavic Review*, vol. 27 (1968), pp. 375-394.

3 T.S. Fedor, **Patterns of Urban Growth in the Russian Empire during the Nineteenth Century** (Research Paper no. 163, 1975, Department of Geography, University of Chicago) samt debatten mellan R.L. Thiede samt R.A. Lewis och R.H. Rowland i **Professional Geographer** vol. 25-26 (1973-1974).

Petersburg har behandlats i en utmärkt monografi, J. H. Barer, **St Petersburg. Industrialization and Change** (Studies in Urban History, vol. 4), London 1976.

4 R. Pullat, "Pietarin virolaiset ja suomalaiset. Vertaileva historiallinen tutkimus 1700-luvulta vuoteen 1917. Sosiaalhistoriallinen ja demograafinen aspekti", **Turun Historiallinen Arkisto**, vol. 29 (1974), pp. 7-51.

5 S. Jungar, **Finländare i Ryssland. Utflyttningen till Ryssland 1809-1917. En förstudie kring källmaterial och problematik** (Åbo Akademi, **Historiska institutionen, Meddelanden**, nr 1), Åbo 1972. Flyttningen till Petersburg hade tidigare berörts i andra undersökningar såsom i A. Rosenberg, **Muuttoliike Uudenmaan läänissä esi-industrialistisen kauden lopulla (1821-1880)** (Historiallisia tutkimuksia, vol. 70), Helsinki 1966.

6 S. Jungar, **Från Åbo till Ryssland. En studie i urban befolkningsrörlighet 1850-1890** (Acta Academiae Aboensis, ser. A, vol. 47:3), Åbo 1974.

7 A. Juntunen, "Suomalaista kulttuuria Nevan rannoilla". Piirteitä Pietarin suomalaisen siirtokunnan kulttuurielämästä 1900-luvun alussa (Turun yliopiston Suomen historian laitoksen monisteita B IV), Turku 1970.

8 J.E.O. Screen, **The Entry of Finnish Officers into Russian Military Service 1809-1917** (Ph.D.

thesis, London University, 1976, available in stencil). Se även Screens artikel "Några synpunkter på officersutbildningen i Ryssland och Finland under autonomins tid", **Historisk Tidskrift för Finland (HTF)** vol. 59 (1974), pp. 81-109

9 M. Engman, **Emigrationen från Finland till Europeiska Ryssland 1809-1917. En undersökning av en flyttningsrörelses volym, riktning och struktur** (licenciatavhandling vid historiska institutionen vid Helsingfors universitet, 1975) samt "Migration from Finland to Russia during the Nineteenth Century", **Scandinavian Journal of History**, vol. 3 (1978), pp. 155-177.

10 M. Engman, "Den kyrkliga registreringen av finländare i Ryssland", **Genos** 1976, pp. 103-121 samt "Finska pass expeditionens arkiv som personhistorisk källa. En källkritisk granskning I-II", **Genos** 1979, pp. 49-61, 83-94.

11 M. Engman, "Flyttning och medborgarskap. Passlagstiftningen för finländare i Ryssland 1809-1917", **HTF** 1978, pp. 30-51.

12 M. Engman, "De Putilovska värvingarna år 1869", **HTF** 1976, pp. 289-306.

13 Y. Jungner, "Flyttningsrörelserna i Karlebynejden", **Ett sekel i utveckling. Karlebynejdens Sparbank 1874-1974**, Gamlakarleby 1974. De olika flyttningsalternativen i Österbotten granskas i E. De Geer & H. Wester, "Utrikes resor, arbetsvandringar och flyttningar i Finland och Vasa län 1861-1890", **Österbotten** 1975, pp. 11-114.

14 A. Juntunen, "Yritys perustaa eteläpohjalaisten siirtola Siperiaan", **Kytösavut** 13 (1978), pp. 72-88.

15 Huvudsakligen på basen av i not 9 angivna egna undersökningar.

16 Se även S. Onnela, "Muurmannin rannan luterilaiset v. 1887-1888" **Scripta Historica**, vol. 3 (1973), pp. 55-112.

17 Se även M. Ruutu, "Suomesta 1800-luvulla siirtyneet luterilaiset Aunuksessa", **Finska kyrkohistoriska samfundets årsskrift**, vol. 25 (1935), pp. 3-108.

18 Beträffande Petersburgs influensfät i Finland, se Engman, "Migration from Finland" samt "De finska upplagsplatserna i St Petersburg", **HTF** 1979, pp. 128-152 och G. Karste-Liikkanen, **Pietari-suuntaus kannakselaissä elämänkentässä 1880-luvun loppupuolelta vuoteen 1918** (Kansatieteellinen Arkisto, vol. 20), Helsinki 1968.

19 Beträffande finländarna i Petersburg, se Engman, "Migration from Finland". Inflyttningen och Petersburgsfinländarnas sociala sammansättning kommer att granskas i detalj i min kommande doktorsavhandling.

20 Enligt Juntunen, "Yritys perustaa etelä-

pohjalaisten siirtola Siperiaan", p. 82.

21 T. Harjunpää, "Luterilainen papisto venäläisajan Alaskassa", *Turun Historiallinen arkisto*, vol. 21 (1969). Jungar, *Från Åbo till Ryssland*, pp. 47-61.

SUMMARY

The emigration from Finland to Russia during the 18th and 19th centuries was not given much attention by research scholars studying migratory movements before the decade of the 1970s. Even though the emigration from Finland to Russia was part of the migratory movement into northern Russia and though the migrants arriving from Finland formed one component in the rise of the working class in Saint Petersburg, these matters have been given scant attention in Soviet research as well as in the Anglo-Saxon study of urbanization in Russia. In the 1970s, there appeared in Finland several studies, both large and small, dealing with these matters, and the appearance of several more is to be expected in coming years. In the lights of these studies, we can already obtain a good idea of the main features of the migration from Finland.

The principal destination of the migrants was St. Petersburg. People from the province of Viipuri and other parts of Finland had been settling in the city ever since its founding in 1703, and before the Russian Revolution immigrants from Finland or people of Finnish descent accounted for between 1 and 3 per cent of the city's total population. The Finns living in St. Petersburg were mainly artisans or household servants, and after the mid-1800s

also industrial workers. Migration can be regarded as a phenomenon bound up with the city's sphere of influence. The gravitational pull of the Big City extended deep into Finnish territory.

A number of migratory streams flowed from border parishes in eastern Finland over to the Russian side, to the Murmansk coast, and to the ancient districts of Aunus (Olonets) and Inkeri (Ingria). The majority of these migrants belonged to the rural proletariat, and the migratory flow increased during the years of famine.

Smaller groups from Finland migrated to distant parts of the Russian empire, too, places like Moscow, Baku, Siberia and Alaska.

The emigration from Finland to Russia was therefore no "uniform" phenomenon but was geographically composed of a number of separate migratory streams. Also socially, different strata of society can be distinguished, the migrants from which were motivated by different reasons. The Crown encouraged the migration of the 3.300 or so Finlanders who served in the Czarist army between 1809 and 1917. The authorities in Finland strove, on the other hand, for a long time to curb the emigration of artisans and menial workers.

vät, toiset taas varoittivat siitä. Kielteinen suhtautuminen Amerikan siirtolaisuuteen johtui siitä, että senaatin talousosaston ja eräiden sanomalehtien mukaan valtamerentakaisesta siirtolaisuudesta koitui vaara suomalaiselle yhteiskunnalle. Tällaisilla kirjoituksilla ei kuitenkaan ollut vaikutusta Amerikkaan lähtijöihin, koska he luottivat enemmän tietoihin, joita he saivat kirjeitse Amerikassa olevilta sukulaisiltaan ja ystäviltaan.⁷

Säkkijärven väestöön ei sanottavasti vaikuttanut muiden suomalaisten Amerikan veto-voima 1800-luvun loppupuolella. Säkkijärven työllisyysilanteen väliaikaisen paranemisen lisäksi tähän lienee vaikuttanut se, että monien suomalaisten mielestä myös Venäjä oli vauras maa, joka tarjosi paremmat elämissmahdollisuudet kuin Suomi.⁸

Venäjän 1900-luvun alun levottomuudet vaikuttivat kielteisen Venäjän kuvan muodostumiseen. Tämä ilmenee selvästi Säkkijärven Sanomien kirjoituksista, joissa useasti lainattiin otteita venäläisistä lehdistä. 13.5.1899 ilmestyneessä lehdessä lainattiin sanomalehti Petersb. Vjedomostin artikkelia, jotta selviäisi, *”millaista todellisuudessa on elämä nykyään tuossa maassa, jonka oloja meillä koetaan niin loistavasti kuvailla.”* Lehden artikkeli käsitteli Gimbirstin oloja, joita kuvattiin seuraavasti: *„Surullisia uutisia täytyy minun kertoa teille paikkakuntamme väestön taloudellisesta tilanteesta. Viime aikoina on minun täytynyt nähdä sellaista avuttomuutta, niin ääretöntä kurjuutta paikkakunnallamme, että sydämeni, vaikka se onkin tottunut elämän surullisiin näytelmiin puristuu kokoon...”*⁹ Lainaamalla venäläisen sanomalehden artikkelia Säkkijärven Sanomat osoitti lukijoilleen, että ns. laukkurysien kertomukset Venäjän oloista eivät aina pitäneet paikkaansa. On hyvin epätodennäköistä, että artikkeli vaikutti joidenkin Venäjälle aikoneiden lähtösuunnitelmien kariutumiseen, koska se oli Säkkijärven Sanomien ensimmäinen selvästi Venäjää vastaan tähdätty kirjoitus. Siirtolaisuuden laajempaankin tyrehtymiseen on vaikuttanut se,

että tällaisia artikkeleita alettiin julkaista useammin Säkkijärven Sanomissa. Seuraavana vuonna kirjoitettiin jo paljon tiukempaan sävyyn.

Voimakkain hyökkäys Venäjän oloja vastaan tapahtui 11.11.1905 ilmestyneessä lehdessä, jossa lainattiin sanomalehti Rusjin artikkelia, koska siitä saa *”parhaan kuvan millainen asiantila viime aikoina Venäjällä on ollut.”* Siinä kerrottiin Venäjällä tapahtuneista levottomuuksista: *”Koko maa vuotaa verta, ihmisiä poltetaan sadoittain, heitetään virtoihin, tapetaan kaduilla ja asunnoissa, omaisuutta hävitetään ja ryöstetään... Kaikki tämä tapahtuu ei ainoastaan poliisin suostumuksella, vaan usein aivan ilmeisellä hallintoviranomaisten suostumuksella.”*¹⁰ Edellä esitetyn kaltaisilla kirjoituksilla oli toisaalta Venäjän siirtolaisuutta ehkäisevä, toisaalta taas Amerikan siirtolaisuutta lisäävä vaikutus.

Amerikka – vastakohtien maa

Säkkijärven Sanomat myötävaikutti Amerikan siirtolaisuuden kasvuun vuosisadan vaihteen tienoilla, koska se suhtautui koko ilmentymisaikansa suopeasti Amerikkaan ja amerikkalaisiin: lehdessä todettiin, että *”amerikkalaiset ovat käytännöllistä väkeä”*¹¹, samaten korostettiin, että *”suomalaiset nauttivat hyvinä siirtolaisina arvonantoa Amerikassa.”*¹² Säkkijärven Sanomissa julkaistuilla Amerikan siirtolaisten kirjeillä on kuitenkin ollut enemmän vaikutusta myönteisen Amerikan kuvan luomisessa kuin mainituilla lehden artikkeleilla. Kirjeiden perusteella voidaan luoda melko selkeä käsitys siitä, millaisen kuvan Säkkijärven Amerikan siirtolaiset antoivat Amerikasta. KEROn mukaan ehkä merkittävin tekijä Amerikan vetovoimassa olivat hyvät ansiomahdollisuudet.¹³ Säkkijärveläisten kirjeissä tämä tulee korostetusti esiin. Nimi-merkki „H., kirjoitti Minnesotasta 13.4.1902 lähettämään kirjeessä mm.: *”...Maan päällä saavat työmiehet päivässä keskimäärin noin 2 doll., joka Suomen rahassa on kohtalainen tulo.”*¹⁴ Palkan lisäksi koros-

Säkkijärveläisen Lauri Jarvan (Salajärvi) appivanhempien kultahäät Port Arthur Ont. Kanada (lähde: Seppä, Väinö, Säkkijärvi kautta aikojen, Helsinki 1952, s. 142).

tettiin myös amerikkalaisen ruokapöydän antimia, joista nimimerkki "Tänne muuttaneita" kirjoitti "...uskallamme väittää, ettei Säkkijärven rikkaimmankaan perheen pöydässä nähdä aina niitä herkuja, joita meille tarjotaan joka päivä."¹⁵ Monia säkkijärveläisiä tällaiset kirjeet varmaan houkuttelivat lähtemään Amerikkaan. Myös sieltä tulleet lukuisat rahalähetykset lisäsivät sen vetovoimaa. Rahalähetyksen runsaslukuisuus ilmenee seuraavasta Säkkijärven Sanomien välityksellä Säkkijärven Amerikan siirtolaisille osoitetusta kirjeestä: "...Tuskinpa tulee ainoatakaan postia ettei siinä jo ole joku, jopa usein moniakin rahalähetyksiä kaukaisesta lännestä..."¹⁶

Kaikissa kirjeissä ei suinkaan ihannoitu Amerikkaa vaan varoitettiin lähtemästä sinne mitään erilaisimmista syistä: nimimerkki "K:n kylän poikien" mielestä "työmies on kuin muuttolintu, ettei tiedä, koska saa lähteä ja minkälainen paikka taas sattuu eteen."¹⁷ Heikki Tapio taas varoitti englannin kieltä osaamattomia lähtemästä, koska "minä tie-

*dän ne vaikeudet, joita kielen taitamaton täällä kohtaa..."*¹⁸

Negatiivisväritteisillä kirjeillä lienee ollut vaikutusta siihen, että monet säkkijärveläiset jättivät lähtemättä Amerikkaan, vaikka olivat jo ottaneet passin.

Yhteenveto

Kokonaisuutena voidaan todeta, että Viipurin läänin asukkaat, kuten säkkijärveläiset, olivat paremmin tietoisia Venäjän oloista kuin muun Suomen asukkaat, koska lääni sijaitsi Venäjän rajalla. Säkkijärveläiset suhtautuivat myönteisesti Venäjän työmarkkinoihin 1800-luvun loppupuolelle asti, jolloin kilpailijaksi tuli Amerikka. Venäjän 1900-luvun alun levottomuuksilla oli ratkaiseva merkitys siirtolaisuuden painopisteen muuttamiseen Venäjältä Amerikkaan. Lisäksi siihen vaikutti Säkkijärven Sanomien myönteinen suhteutuminen samanaikaisesti Amerikan oloihin

LÄHDEVIITTEET

1. Virtanen, M., Venäjä vai Amerikka – Säkkijärven siirtolaisuus vuosina 1809 – 1914. Pro gradu-tutkielma Turun yliopistossa. Turku 1979, s. 151. Seuraavassa viittaukset Säkkijärven siirtolaisuuteen perustuvat tähän tutkimukseen ellei toisin mainita.
2. Haastattelu Ellen Valavaara, rouva, Turku/Markku Virtanen, Turku 16.8. 1978.
3. Jungar, S., Från Åbo till Ryssland. En studie i urban befolkningsrörlighet 1850–1890. Åbo 1974, s. 96–97. (Jungar 1974)
4. Alanen, A., Suomen maakaupan historia. Jyväskylä 1957, s. 148–153.
5. Jungar 1974, s. 98–99.
6. Jungar 1974, s. 101.
7. Kero, R., Suomalaisien siirtolaisten "vapaa Amerikka". Turun yliopiston yleisen historian laitos, eripainos No 26. Vammala 1975, s. 77–79.
8. Jungar, S., Finländare i Ryssland: Utflyttingen till Ryssland 1809–1917, Åbo 1972, s. 78. (Jungar 1972)
9. Säkkijärven Sanomat 13.5. 1899.
10. Säkkijärven Sanomat 11.11. 1905.
11. Säkkijärven Sanomat 14.5. 1898.
12. Säkkijärven Sanomat 17.5. 1899.
13. Kero, R., Satakuntalainen amerikansiirtolaisuus ennen ensirimäistä maailmansotaa. Liensiaattityö Turun yliopistossa. Turku 1970, s. 77.
14. Säkkijärven Sanomissa 17.5. 1902 julkaistu kirje.
15. Säkkijärven Sanomissa 26.4. 1902 julkaistu kirje.
16. Säkkijärven Sanomissa 20.8. 1904 julkaistu kirje.
17. Säkkijärven Sanomissa 30.7. 1904 julkaistu kirje.
18. Säkkijärven Sanomissa 12.8. 1899 julkaistu kirje.

SUMMARY

The aim of this article was to examine the way in which the ideas about Russia and America entertained by would-be emigrants and emigrants from Säkkijärvi, a rural parish in the Karelian province of Viipuri (ceded after World War II to the U.S.S.R.), changed up to the year 1914. From the standpoint of a person planning to emigrate, it is important to obtain information about the opportunities to earn a livelihood in the country he intends to move to, for earning a living and acquiring property almost wholly determine the nature of his activities.

Up to the year 1914, 1 992 emigrants left Säkkijärvi for America and 349 for Russia. Taken as a whole, the emigration from Säkkijärvi to America can be regarded as a direct continuation of the migratory movement to Russia. With respect to its social structure, the emigration from Säkkijärvi to both Russia and America was quite similar, this structure closely resembled that of Finnish emigration to the New World in general up to the year 1914. The fundamental reason for people's migrating from Säkkijärvi was that the home district was unable to provide a livelihood for the local population as a whole. The only alternative was to move elsewhere in search of work; and, in general, the people of Säkkijärvi chose either Russia or America.

The choice of destination by the emigrant from Säkkijärvi was determined by the ideas he had formed of the different places where he might settle. The people of Säkkijärvi held a favorable view of the Russian labor market up to the end of the 19th century. The unrest in Russia after the

turn of the century was of decisive importance in causing the migratory stream to turn away from the East toward distant America. The local newspaper, Säkkijärven Sanomat, played a significant part in bringing about this change. At about the beginning of the present century, there began to appear in that newspaper articles that emphasized the bad working conditions prevailing in Russia. Articles like this had the effect, on the one hand, of discouraging emigration to Russia and, on the other, of increasing the proportion of emigrants bound for American shores. The choice of America as destination was further influenced by the fact that the Säkkijärven Sanomat gave quite the opposite picture of American from Russian conditions: the descriptions given of America were on the whole fairly favorable. The newspaper stressed, among other things, the fact that "Finns enjoy a good reputation as immigrants in America." Whatever the conditions in the other country, there were always emigrants who returned to their native land. Five per cent of the emigrants from Säkkijärvi returned there after spending a few years in Russia; the corresponding figure for the emigrants who had gone to America was one and a half per cent. The factors influencing the return were in most cases homesickness, the accumulation of enough savings for the building of a home, the acquisition of vocational skill, etc. On the part of the emigrants from Säkkijärvi, the large proportion of those who failed to return was due either to their not having been able to save enough money for the return journey or to their having succeeded too well on the other side of the ocean to make returning seem sensible.